

โครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวคืออะไร?

และเพราะเหตุใดการปล่อยชั่วคราวในระบบใหม่จึงไม่เรียกหลักประกัน?

สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรบุคคล

ตั้งแต่ต้นปี ๒๕๖๐ มาแล้ว ท่านผู้อ่านที่ติดตามข่าวคราวของสำนักงานศาลยุติธรรมอาจจะคุ้นเคยกับคำว่า “โครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราว” ซึ่งเป็นชื่อโครงการทดลองในบางศาลที่สำนักงานศาลยุติธรรมให้ความสำคัญและเร่งสื่อสารกับบุคลากรทั้งในและนอกองค์กรอยู่ในขณะนี้ โครงการดังกล่าวเป็นการทดลองการปล่อยชั่วคราวที่จะนำวิธีการประเมินความเสี่ยงก่อนปล่อยและมีมาตรการกำกับดูแลหลังปล่อยที่ต้องสอดคล้องกับระดับความเสี่ยงมาใช้แทนการเรียกหลักประกันตามแบบปกติ จนทำให้โครงการนี้เป็นที่รู้จักในอีกชื่อหนึ่งที่ว่า “โครงการปล่อยฟรีไม่มีประกัน”

เนื่องจากแนวคิดการให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่เรียกหลักประกันเป็นแนวคิดที่แตกต่างเป็นอย่างมากจากวิธีปฏิบัติที่เราคุ้นเคยอยู่เป็นเวลานาน สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรบุคคลซึ่งทำการศึกษาวินิจฉัยประเด็นนี้อย่างเข้มข้นตลอดจนกำลังดำเนินการทดลองในบางศาลไปบ้างแล้ว จึงใคร่ขออธิบายความเป็นมา เหตุผล การดำเนินงานและเป้าหมายสูงสุดของโครงการคือ การขจัดเงินออกไปจากระบบการปล่อยชั่วคราวของศาลให้เป็นที่รับทราบและเข้าใจโดยทั่วกันอีกครั้งหนึ่งดังนี้:

ทำไมการปล่อยชั่วคราวแต่เดิมมาถึงเรียกหลักประกันเป็นส่วนใหญ่?

เพราะผู้พิพากษาไม่มีข้อมูลเพียงพอเกี่ยวกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะทำให้พอประเมินได้ว่าเมื่อปล่อยชั่วคราวไปแล้ว ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี หรือจะกระทำความผิดซ้ำหรือก่ออันตรายประการอื่นหรือไม่ โดยในการนำตัวผู้ต้องหาขออนุญาตฝากขังหรือฟ้องนั้น ในคำร้องขอยื่นฝากขังของเจ้าพนักงานตำรวจหรือคำฟ้องของพนักงานอัยการมักมีข้อมูลเพียงพอต่อการจับและข้อหา ซึ่งจะว่าไปแล้วก็เป็นเพียงข้อมูลฝ่ายเดียวของตำรวจ ในขณะที่หลักกฎหมายให้ถือว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ตราบนานกว่าศาลจะตัดสินว่าผิด แม้หากมีคำคัดค้านการยื่นขอปล่อยชั่วคราว ก็มีกระบวนการที่ยุ่งยากเพราะคดีมีอัตราโทษหนัก เกรงว่าจะหลบหนีซึ่งก็มีข้อเท็จจริงนอกเหนือจากที่ศาลทราบเองได้ นอกจากนี้ ผู้พิพากษายังถูกบีบด้วยเวลาที่ต้องเร่งสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของผู้ที่อาจได้รับการปล่อยชั่วคราวที่จะได้รับกลับบ้านในวันนั้น ทั้งรัฐยังขาดกลไกในการติดตามกำกับดูแลความประพฤติของผู้ต้องหาหรือจำเลยหลังปล่อยชั่วคราว เพื่อให้มั่นใจได้ว่าเมื่อปล่อยไปแล้วจะไม่หลบหนีและจะไม่ก่อภัยอันตรายแก่สังคม และการติดตามจับกุมผู้หลบหนีในระหว่างปล่อยชั่วคราวก็ยังน้อยอยู่มากด้วยข้อจำกัดต่างๆที่ทางตำรวจต้องเผชิญ ด้วยปัญหาทั้งหมดทั้งสิ้นนี้ทำให้ผู้พิพากษาต้องหากอบคิดที่สะดวกและง่ายที่สุดในการสั่งเพื่ออำนวยให้ตรงกับหลักสากลที่ว่าพึงปล่อยเป็นหลัก ไม่ปล่อยเป็นข้อยกเว้น ซึ่งก็คือการเรียกหลักประกัน โดยอาศัยสามัญสำนึกง่ายๆว่าคงไม่มีใครอยากสูญเสียทรัพย์สินของตนหรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่นำมาวางเป็นหลักประกัน และเพราะเหตุนี้การมาศาลและไม่ก่ออันตรายประการอื่นจึงพอรับประกันได้ หรือเป็นที่อุบใจได้

ทว่า การปล่อยชั่วคราวโดยเรียกหลักประกันมีข้อบกพร่องอย่างไร และเหตุใดจึงต้องนำมาสู่ระบบใหม่ “ปล่อยฟรี ไม่มีประกัน”?

๑. การเรียกหลักประกันเป็นเงินหรือทรัพย์สินก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยและคนจน และก่อให้เกิดสถานการณ์ “ขังคนที่ไม่ควรถูกขัง และปล่อยคนที่ไม่ควรถูกปล่อย”

เมื่อการปล่อยชั่วคราวอิงหลักประกันเป็นสำคัญ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีพฤติการณ์การจับใกล้เคียงกันและมีความเสี่ยงในระดับเดียวกัน แต่คนที่มีหลักประกันจะได้รับการปล่อยตัว ในขณะที่อีกคนหนึ่งต้องถูกขังไว้เพียงเพราะไม่มีเงินหรือทรัพย์สินเพียงพอ โดยในต่างประเทศมีงานวิจัยยืนยันแล้วว่าการเรียกหลักประกันส่งผลให้มีคนจำนวนมากต้องถูกขังเพราะไม่มีทรัพย์สินมาวางเป็นหลักประกัน ส่วนในประเทศไทยนั้นข้อมูลว่ามีผู้ถูกขังระหว่างพิจารณาต่อปีประมาณ ๖๐,๐๐๐ คน ซึ่งแม้จะยังไม่มีการศึกษาอย่างเป็นทางการว่าสาเหตุหลักที่บุคคลจำนวนมากขนาดนี้ต้องถูกขังเป็นเพราะความยากจนหรือไม่ แต่เมื่อพิจารณาว่าคงไม่มีวิญญูชนผู้ใดอยากสูญเสียอิสรภาพ และกรณีเป็นที่ทราบทั่วไปว่าแนวปฏิบัติของศาลส่วนใหญ่มักปล่อยโดยเรียกหลักประกัน ตลอดจนในหลายศาลก็มีการประกาศวงเงินประกันตามเกณฑ์มาตรฐานให้ประชาชนทราบ จึงมีความเป็นไปได้สูงว่าผู้ต้องขังจำนวนมากไม่ยื่นขอประกันตัวตั้งแต่แรกเพราะทราบดีว่าไม่มีหลักประกันเพียงพอ และเมื่อไม่ยื่นคำขอเสียแล้วก็เท่ากับปิดโอกาสในการได้รับการปล่อยชั่วคราวไปโดยเด็ดขาด การศึกษาในเบื้องต้นของสถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรชีวภาพและการสอบถามกลุ่มผู้ต้องขังที่ศาลอาญาในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ก็ยืนยันข้อสมมติฐานนี้เช่นกัน

ดังนั้นจึงอาจพอกล่าวได้ว่าในปัจจุบันนี้ในประเทศไทยมีคนจำนวนมากต้องถูกขังเพราะไม่มีทรัพย์สินประกันตัว ทั้งที่หากประเมินความเสี่ยงเป็นรายบุคคลแล้ว อาจมีคนจำนวนมากที่ควรได้รับการปล่อยชั่วคราวเพราะมีความเสี่ยงต่ำมากจนไม่มีเหตุควรขังไว้เพราะเกรงว่าจะหลบหนีหรือก่ออันตรายประการอื่น เป็น “การขังคนที่ไม่ควรถูกขัง” และในขณะเดียวกันบุคคลที่มีความเสี่ยงสูงมาก แต่หากมีหลักประกันแล้วจะได้รับการปล่อย ก็เป็น “การปล่อยคนที่ไม่ควรถูกปล่อย” อันย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาในการหลบหนีหรือก่อเหตุร้ายตามมา ดังที่ผู้พิพากษาผู้ส่งประกันหลายท่านเองน่าจะเคยพบว่าแม้จะปล่อยโดยเรียกหลักประกันไม่ว่าจะมากน้อยเพียงใด หรือไม่ว่าหลักประกันนั้นจะเป็นของญาติสนิทหรือของนายประกันอาชีพ ก็ยังมีการหลบหนีหรือกระทำความผิดซ้ำในระหว่างปล่อยชั่วคราวอยู่ดี

๒. การต้องถูกคุมขังในเรือนจำแม้ในระหว่างพิจารณาและแม้เป็นเพียงระยะเวลาสั้นๆ ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสภาพจิตใจ และการดำรงชีวิตอยู่ของผู้ถูกคุมขังโดยเฉพาะผู้ยากไร้ที่ทำงานหาเช้ากินค่ำและเป็นเสาหลักของครอบครัว การถูกคุมขังย่อมทำให้เสียเปรียบในการต่อสู้คดีอีกด้วย เพราะไม่อาจออกไปเสาะแสวงหาพยานหลักฐานในการต่อสู้คดีได้โดยสะดวกเหมือนอยู่นอกเรือนจำ มีพักต้องพูดถึงกำลังใจที่ต้อยกว่ากันอย่างแน่นอน มีงานวิจัยในต่างประเทศพบว่าการต้องถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาส่งผลให้คนยอมรับสารภาพมากขึ้นทั้งที่มีได้กระทำความผิด เพียงเพราะต้องการให้คดียุติและจะได้กลับบ้าน ทั้งยังก่อให้เกิดผลร้ายอีกประการคือหากแม่จะปฏิเสธ แต่ด้วยการต่อสู้คดีที่ไม่มีประสิทธิภาพ ก็ทำให้จำเลยมักถูกตัดสินว่ากระทำความผิดและต้องโทษจำคุกนานกว่าที่ควรหากได้รับอิสรภาพตั้งแต่ต้นเพื่อมาเตรียมการสู้คดี

๓. การเรียกหลักประกันเป็นหลักเป็นที่มาของธุรกิจที่หากินกับความเดือดร้อนของคนคือ ธุรกิจ “นายประกันอาชีพ” ผู้รับว่าจะวางทรัพย์สินของตนเป็นหลักประกันให้ แลกกับการที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือญาติชำระ “ค่าธรรมเนียม” ที่จะไม่มีการคืนให้ ไม่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาศาลทุกนัดและไม่เคยผิดเงื่อนไขของศาลก็ตาม และในการพิจารณาว่าจะรับวางประกันให้หรือไม่ นายประกันอาชีพก็ต้องพิจารณาความเสี่ยงของผู้ต้องหาหรือจำเลยเองอยู่แล้ว หากมีความเสี่ยงสูงขึ้นมา ก็อาจเรียกร้องให้มีการวางหลักประกันหรือหากินมาค้ำประกันให้ก่อน ซึ่งเท่ากับว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยากจนก็ยังคงได้รับการปฏิบัติที่ต่างกันเพียงเพราะเงินหรือทรัพย์สินอยู่ดี และแม้ว่าปัจจุบันมีกองทุนยุติธรรมคอยให้ความช่วยเหลือเรื่องเงินประกันของคนจน และมีบริษัทประกันอสังหาริมทรัพย์ที่มีเกณฑ์กำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยไว้ชัดเจน แต่ก็ยังมีโซ่การแก้ไขปัญหาคือต้นเหตุ เพราะทั้งหมดทั้งสิ้นต้นเหตุคือการยังคงเรียกประกันเป็นเงินหรือทรัพย์สิน หากจัดการเรียกทรัพย์สินเป็นหลักประกันไปได้ทั้งหมด ธุรกิจนายประกันอาชีพก็จะไม่อาจอยู่ได้โดยสภาพ

๔. การปล่อยชั่วคราวโดยเรียกหลักประกันก่อให้เกิดต้นทุนแก่ภาครัฐมหาศาล โดยในประเทศไทยเองพบว่าผู้ถูกขังในระหว่างปล่อยชั่วคราวถึงประมาณปีละ ๖๐,๐๐๐ คน และรัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ถูกขังประมาณ ๓๐,๐๐๐ ถึง ๔๐,๐๐๐ บาท ต่อคนต่อปี โดยหากคำนวณค่าเสียโอกาสหากปล่อยบุคคลเหล่านี้ออกไปประกอบอาชีพและหาเงินมาหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจซึ่งน่าจะมีประมาณ ๘๐,๐๐๐ ถึง ๙๐,๐๐๐ บาท ต่อคนต่อปี ต้นทุนในการขังคนไว้ระหว่างพิจารณาย่อมมีมากถึงประมาณ ๘ พันล้านบาท และแม้จะปล่อยโดยให้เรียกหลักประกันได้ แต่หากมีการหลบหนี ก็จำเป็นต้องมีการบังคับหลักประกันซึ่งสามารถประมาณการคร่าวๆได้ว่าต้องมีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ประมาณ ๑๘ ล้านบาท และในปัจจุบันนี้มีหลักทรัพย์ที่ค้างบังคับคดีอยู่มากถึง ๔,๕๐๐ ล้านบาท นับว่าเป็นภาระงานที่หนักหน่วงมากสำหรับสำนักงานศาลยุติธรรม ทั้งที่การปล่อยชั่วคราวนั้น ศาลมิได้ต้องการเม็ดเงินจากการบังคับคดีหลักประกันแม้แต่น้อย หากแต่ต้องการผู้ต้องหาหรือจำเลยให้มาศาลตามนัด และป้องกันมิให้เกิดอันตรายขึ้นอีกจากการปล่อยบุคคลอันตรายกลับเข้าสู่สังคมต่างหาก

สถานการณ์เหล่านี้นำมาสู่การใคร่ครวญแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ เมื่อต้นเหตุเกิดจากการที่ผู้พิพากษาไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างเพียงพอ ไม่มีเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานและที่เป็นวิทยาศาสตร์ให้อ้างอิงได้ในการสั่งปล่อยหรือไม่ปล่อย ไม่มีมาตรการกำกับดูแลสนับสนุนหลังการปล่อย และประสิทธิภาพในการติดตามจับกุมยังไม่มากเท่าที่ควร กรณีจึงควรแก้ต้นเหตุด้วยการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องของผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วนำมาประเมินความเสี่ยงตามหลักวิชาการและผ่านการทดลองที่เป็นวิทยาศาสตร์แล้ว จากนั้นจึงออกแบบมาตรการกำกับดูแลที่สอดคล้องกับระดับความเสี่ยง และเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามจับกุมผู้หลบหนีตามหมายจับ ซึ่งเป็นที่มาของโครงการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราว หรือเรียกให้เข้าใจง่ายๆว่า “การปล่อยฟรีไม่มีประกัน” ที่กำลังนำร่องอยู่ใน ๕ ศาลในขณะนี้คือ ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลจังหวัดเชียงใหม่ ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช ศาลจังหวัดจันทบุรีและศาลจังหวัดกาฬสินธุ์

การปล่อยฟรีไม่มีประกันดำเนินการอย่างไร?

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกที่กำหนด (ในการทดลองระยะแรกเริ่มต้นที่โทษจำคุกไม่เกิน ๕ ปี ส่วนการทดลองระยะต่อไปจะใช้กับโทษจำคุกที่สูงกว่า ๕ ปี โดยอาจค่อยทยอยขยายผลไปเป็นลำดับขั้นบันได เช่น โทษจำคุกสูงกว่า ๕ ปี แต่ไม่เกิน ๑๐ ปี จากนั้นจึงเป็นโทษจำคุกสูงกว่า ๑๐ ปี เป็นต้น) และศาลพิจารณาข้อมูลส่วนตัวและประวัติที่ผ่านมาของผู้ต้องหาหรือจำเลยตลอดจนความเสี่ยงที่ประเมินแล้ว เห็นว่า ไม่มีความเสี่ยงหรือมีความเสี่ยงน้อยที่จะหลบหนีหรือกระทำความผิดอื่นในระหว่างปล่อย ศาลชั้นต้นอาจให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องทำสัญญาประกันและไม่เรียกหลักประกัน แต่ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจต้องสาบานต่อศาล และอาจต้องทำตามเงื่อนไขต่างๆที่ศาลกำหนดเพื่อกำกับดูแลให้มาศาลตามนัดและไม่กระทำความผิดอื่น โดยศาลจะมีมาตรการและเจ้าหน้าที่กำกับดูแลตลอดระยะเวลาที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว

ผู้ที่มีสิทธิเข้าร่วมโครงการคือใครบ้าง?

๑. ผู้ที่ถูกตั้งข้อหาที่มีอัตราโทษหนักที่สุดคือโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินขอบเขตของการทดลองในระยะนั้น (เช่นโทษจำคุกไม่เกิน ๕ ปี สำหรับการทดลองระยะแรก)
๒. ผู้ต้องหาที่ถูกพาตัวมาศาลเพื่อขอฝากขังครั้งแรกหรือจำเลยที่ถูกพาตัวมาฟ้องโดยไม่เคยผ่านการฝากขังมาก่อน
๓. ผู้ที่ให้ความยินยอมต่อศาลในการเข้าถึงข้อมูลส่วนตัวที่สำคัญและจำเป็นต่อการพิจารณาความเสี่ยงในการหลบหนีและกระทำความผิดอื่น

ศาลให้ปล่อยโดยไม่มีประกันโดยดูจากอะไร?

ศาลจะพิจารณาจากข้อมูลส่วนตัวและประวัติที่เกี่ยวกับคดีที่ผ่านมาของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยเป็นข้อมูลส่วนตัวที่สำคัญและจำเป็นในการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าหากปล่อยตัวไปแล้วจะปฏิบัติตามคำสั่งศาล โดยข้อมูลดังกล่าวได้จากการสอบถามผู้ต้องหาหรือจำเลย และศาลจะตรวจสอบยืนยันข้อมูลนั้นจากบุคคลที่เชื่อถือได้และฐานข้อมูลของรัฐ จากนั้นจึงทำการประเมินความเสี่ยงจากการคำนวณทางสถิติและวิเคราะห์ทางพฤติกรรมศาสตร์ออกมาเป็นความเสี่ยงตั้งแต่ต่ำมาก ต่ำ ปานกลาง สูง สูงมาก อย่างไรก็ตาม ศาลยังมีอำนาจที่จะสอบทานผลการประเมินความเสี่ยงนั้นด้วยการไต่สวนหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้อีกจากผู้เกี่ยวข้องทั้งตำรวจ อัยการ ผู้ต้องหาหรือจำเลย ทนายของผู้ต้องหาหรือจำเลย และเจ้าหน้าที่ประเมินความเสี่ยง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและรอบด้านมากที่สุด และเมื่อศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความเสี่ยงในระดับใด ศาลก็อาจปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยกำหนดเงื่อนไขกำกับดูแลที่เข้มงวดต่างกันไปตามระดับความเสี่ยงดังนี้

ความเสี่ยงต่ำ – ต่ำมาก : ศาลอาจให้ปล่อยโดยเพียงให้สาบานตัวว่าจะมาศาลและไม่ทำผิดกฎหมายหรือให้มารายงานตัวต่อศาลตามวันเวลาที่กำหนด

ความเสี่ยงปานกลาง – สูง : ศาลอาจให้มารายงานตัวต่อศาลหรือให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดในการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย

ความเสี่ยงสูงมาก : ศาลอาจให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดในการติดตามตัว หรือหากศาลเห็นว่ามีความเสี่ยงสูงมากถึงขั้นไม่อาจวางใจว่าหากปล่อยแล้วจะไม่หลบหนีหรือก่อภัยต่อสังคม ศาลก็จะสั่งให้ขังไว้ โดยไม่คำนึงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีเงินมาวางประกันจำนวนเท่าใด

ข้อพึงปฏิบัติหลังศาลให้ปล่อยโดยไม่มีประกัน

๑. ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องเข้ารับการ “ปฐมนิเทศ” คือเข้ารับฟังการอธิบายคำสั่งและเงื่อนไขของศาล โดยละเอียดก่อนออกจากศาล

๒. ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาลอย่างเคร่งครัด การผิดเงื่อนไขแม้เพียงข้อหนึ่งข้อใดอาจถือเป็นเหตุให้ศาลยกเลิกคำสั่งและออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลยมาขังไว้ตลอดการพิจารณาได้

๓. หากผู้ต้องหาหรือจำเลยมีข้อสงสัยใดควรรีบติดต่อเจ้าหน้าที่ศาลเพื่อขอคำอธิบายหรือคำแนะนำในทันที

ข้อพึงปฏิบัติทั้ง ๓ ข้อนี้อาจจำง่าย ๆ ได้ว่า

**เข้าใจเงื่อนไข ใส่ใจวันนัด
ไม่ขัดคำสั่งศาล รายงานตัวตามกำหนด**

การให้ความช่วยเหลือพิเศษหลังปล่อยชั่วคราว

ในบางศาลอาจเรียกมาตรการนี้ว่า “คลินิกจิตสังคม” คือการที่ศาลจัดผู้เชี่ยวชาญหรือนักจิตวิทยามาให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด สุขภาพจิตหรือทัศนคติการดำรงชีวิต บางประการ เพื่อช่วยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยบรรเทาปัญหาที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาลที่ให้ปล่อยชั่วคราวได้ และมีการนำร่องมาแล้วที่ศาลอาญานนทบุรี ศาลจังหวัดเชียงใหม่ ศาลจังหวัดนนทบุรี ศาลจังหวัดปทุมธานี และศาลจังหวัดตลิ่งชัน ซึ่งจากการนำร่องมานานถึง ๘ ปีที่ศาลอาญานนทบุรีพบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดในคลินิกจิตสังคมส่วนใหญ่มีการปรับปรุงทัศนคติและพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น มีการกระทำผิดซ้ำเป็นส่วนน้อยมาก นอกจากนี้เมื่อคูสติยอนหลังไป ๓ ปีพบว่า ไม่มีการหลบหนีระหว่างปล่อยชั่วคราวแม้สักรายเดียว อันเป็นการยิ่งกว่าพิสูจน์ถึงความสำเร็จและประสิทธิภาพของมาตรการนี้ในการป้องกันการหลบหนี การกระทำความผิดซ้ำหรือก่ออันตรายต่อสังคม ทั้งยังเป็นการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแก่ผู้ที่ประสบปัญหาชีวิตและต้องการความช่วยเหลือในช่วงเวลาวิกฤติหลังถูกจับที่มีแต่ศาลเท่านั้นจะเข้าไปให้ความช่วยเหลือได้ อันอาจกล่าวได้ว่าศาลยุติธรรมอำนวยความสะดวกธรรมในเชิงรุกอย่างแท้จริง สอดคล้องกับกระแสโลกที่เรียกร้องให้ศาลมีบทบาทในการรักษาความสงบเรียบร้อยและช่วยเยียวยาสังคมยิ่งกว่าก่อน

ควรทำอย่างไร หากถูกจับหรือมีคนรู้จักถูกจับและอยากเข้าโครงการปล่อยฟรีไม่มีประกัน?

หากข้อหาในคดีที่มีการจับกุมอยู่ในขอบเขตของโครงการนี้ และผู้ต้องหาหรือจำเลยประสงค์จะเข้าโครงการ ให้รีบติดต่อญาติ เพื่อนหรือคนรู้จักเพื่อจัดเตรียมข้อมูลและเอกสารต่อไปนี้ไปมอบให้แก่เจ้าหน้าที่ศาลโดยเร็ว

๑. หลักฐานยืนยันประวัติส่วนตัวเช่น สำเนาทะเบียนบ้าน ทะเบียนสมรส

๒. หลักฐานยืนยันประวัติการศึกษาชั้นสูงสุด

๓. หลักฐานการยืนยันอาชีพและการจ้างงาน

๔. ชื่อ ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ที่ติดต่อได้ของบุคคลที่รู้จักผู้ต้องหาหรือจำเลยดี ๓ คน ตลอดจนผู้นำชุมชนเช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนันแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาศัย

๕. ถ้าเป็นไปได้ ควรเตรียมคำรับรองความประพฤติจากผู้ใหญ่ในชุมชนที่รู้จักผู้ต้องหาหรือจำเลยดีไปด้วย

การปล่อยชั่วคราวในระบบใหม่ที่ไม่ใช่หลักประกันมีข้อดีกว่าระบบปัจจุบันอย่างไร?

๑. ระบบใหม่จะช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอันเนื่องจากการเรียกหลักประกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า “คุณจะมีไว้ซึ่งเฉพาะคนจนอีกต่อไป”

เหตุผลหลักที่ทำให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้อำนาจศาลสั่งปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขหรือให้ติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อติดตามหรือจำกัดสถานที่อยู่ได้นั้น เป็นไปเพื่อให้เป็นทางเลือกหนึ่งของศาลในการไม่เรียกหลักประกัน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้มีฐานะและผู้ไม่มีฐานะ อันแสดงให้เห็นกรอบคิดใหม่ของศาลและรัฐบาลที่ตระหนักถึงปัญหาของการเรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ซึ่งนำไปสู่คำพูดที่ว่า “คุณมีไว้ซึ่งเฉพาะคนจน” ระบบใหม่ที่นำการประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลมาใช้แทนการเรียกหลักประกันนั้นมิว่าวัตถุประสงค์เพื่อจะแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและตอบสนองเจตนารมณ์ของกฎหมายข้างต้น ทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลซึ่งรับรองกรอบคิดขององค์การสหประชาชาติว่าด้วย “การพัฒนาที่ยั่งยืน – Sustainable Development Goals “SDGs”)” ที่มีเป้าหมายหนึ่งในการส่งเสริมหลักนิติธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งมีการวิจัยในระดับนานาชาติยืนยันผลแล้วว่าความเหลื่อมล้ำที่ถ่างกว้างในสังคมเป็นผลให้หลักนิติธรรมถูกกัดกร่อน และยังส่งผลกระทบในทางร้ายต่อความปลอดภัยในสังคมและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วย

มีงานวิจัยในสหรัฐอเมริกายืนยันว่า การปล่อยชั่วคราวโดยเรียกหลักประกันนั้นสร้างแรงกดดันต่อผู้ยากจนที่ไม่มีเงินกระทั่งจะไปเช่าหลักประกันจากนายประกันอาชีพให้ต้องรับสารภาพไปเสียเพียงเพราะต้องการจะรีบกลับบ้าน (แต่ในหลายกรณีการรับสารภาพนั้นกลับทำให้พวกเขาไม่ได้กลับบ้านอย่างที่หวังไปหลายปี) โดยที่หลายคนเป็นพนักงานหาเช่ากินค่าที่เป็นเสาหลักของครอบครัว บางคนมีปัญหาเรื่องที่พักในสถานสงเคราะห์ที่ต้องกลับไปพักทุกคืนมิเช่นนั้นที่พักจะหลุดมือไป การปล่อยโดยเรียกหลักประกันจึงก่อให้เกิดผลร้ายต่อชีวิตของผู้บริสุทธิ์ที่ยากจนอย่างรุนแรง แต่ระบบใหม่จะไม่ก่อให้เกิดปัญหานี้อีกต่อไป

๒. ระบบใหม่ผ่านการวิจัยทดลองที่เป็นวิทยาศาสตร์และได้รับการพิสูจน์ในต่างประเทศเป็นเวลาหลายสิบปีแล้วว่ามีประสิทธิภาพสูงกว่าการเรียกหลักประกันในการป้องกันการหลบหนีและก่อเหตุร้ายหลังปล่อย ทั้งยังทำให้ปล่อยผู้แต่เดิมอาจต้องถูกขังเพราะความยากจนได้เป็นจำนวนมาก

ตัวอย่างที่เห็นเป็นรูปธรรมของความสำเร็จในระบบใหม่คือศาลในเมืองใหญ่ที่วุ่นวายอย่างในกรุงวอชิงตัน ดีซี ประเทศสหรัฐอเมริกา และศาลในระบบสหพันธรัฐหรือศาลของรัฐบาลกลางทั้ง ๙๔ แห่งทั่วประเทศที่สามารถปล่อยคนได้มากถึงร้อยละ ๙๐ ของผู้ที่ถูกจับมาทั้งหมด และศาลปล่อยทุกคนโดยไม่เรียกหลักประกัน อีกทั้งในบรรดาผู้ที่ถูกปล่อยทั้งหมดมีถึงร้อยละ ๙๐ ที่มาศาลตามนัดและไม่ก่อเหตุร้ายในระหว่างปล่อยชั่วคราว อันเป็นสถิติที่ดีกว่าการปล่อยโดยเรียกหลักประกันมาก

ผู้พิพากษาที่ร่วมบุกเบิกระบบใหม่ในสหรัฐอเมริกานี้ยืนยันกับผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรมไทยว่า ปัจจัยที่ทำให้ระบบใหม่ประสบความสำเร็จนี้สามารถทำได้ทุกแห่งทั่วโลกและมี ๓ ข้อต่อไปนี้:

(๑) ระบบประเมินความเสี่ยงที่รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วน และมีการประเมินข้อมูลความเสี่ยงตามหลักวิชาการและเป็นวิทยาศาสตร์

(๒) มีมาตรการกำกับดูแลหลังปล่อยชั่วคราวที่มีความเข้มงวดจากเขาไปหาหนักตามระดับความเสี่ยง

(๓) มีมาตรการติดตามจับกุมที่มีประสิทธิภาพ คือจับกุมได้บ่อยครั้งและรวดเร็ว

ซึ่งทั้งหมดทั้งสิ้นหาจำเป็นต้องใช้หลักประกันไม่ และเป็นหลักการที่โครงการทดลองระบบประเมินความเสี่ยงฯ ของสำนักงานศาลยุติธรรมที่ดำเนินการแล้วใน ๕ ศาลนำร่องดำเนินการอยู่

ผลการทดลองในเบื้องต้นของศาลนำร่องในประเทศไทยพบว่า ระบบการประเมินความเสี่ยงสามารถคัดกรองผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ค่อนข้างถูกต้อง และแม้จะมีบุคคลที่ไม่มาศาลตามนัดบ้าง แต่เมื่อสืบค้นในรายละเอียดพบว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ยากไร้และมีภูมิลำเนาห่างไกลถึงขนาดไม่อาจหาเงินค่าเดินทางมาศาลได้ ซึ่งในปัญหานี้มีข้อเสนอแนะทางแก้ทำให้ไปรายงานตัวต่อพนักงานสอบสวนที่โรงพักที่ใกล้ที่สุดบ้าง หรือขอให้พนักงานสอบสวนช่วยไปปรับตัวมาศาลในวันฟ้องบ้าง ซึ่งในประเด็นนี้สำนักงานศาลยุติธรรมหรือกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติแล้ว ได้รับการตอบสนองว่าจะให้ความร่วมมือด้วยดี และศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ที่เป็นหนึ่งในศาลนำร่องก็ใช้วิธีประชุมขอความร่วมมือกับเจ้าพนักงานตำรวจทั้งจังหวัดในประเด็นดังกล่าว ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือด้วยดีเช่นกัน นอกจากนี้ ร่างพระราชบัญญัติมาตรการกำกับและติดตามจับกุมผู้หลบหนี พ.ศ. ... ที่กำลังพิจารณาวาระ ๒ ในสภานิติบัญญัติแห่งชาตินี้ก็มีแนวคิดว่าจะเพิ่มอำนาจศาลในการสั่งจ่ายค่าพาหนะแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีภูมิลำเนาห่างไกลและยากจนไม่อาจเสียค่ารถเดินทางมาเองได้ด้วย

อาจมีความเห็นว่า ขนาดเรียกหลักประกัน ก็ยังมีการหลบหนีหรือการกระทำผิดซ้ำ แล้วถ้าไม่เรียกหลักประกันเลยจะยิ่งไม่ก่อผลเสียหายมากกว่ากันหรือ? ในประเด็นนี้มีข้อสังเกตว่า:

(๑) อัตราผู้หลบหนีระหว่างปล่อยชั่วคราวของศาลในปัจจุบันคิดเป็นเพียงร้อยละ ๐.๒ หรือ ๐.๓ ของผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวทั้งหมดซึ่งถือว่าไม่มาก (แต่ต้องพิจารณาว่ามีผู้ขอปล่อยชั่วคราวเพียงร้อยละ ๓๐ ถึง ๔๐ ของผู้ถูกจับทั้งหมด ส่วนอีกร้อยละ ๖๐ ไม่ขอปล่อยชั่วคราว โดยแม้จะไม่มีกรวิจัยอย่างเป็นทางการ แต่จากการสำรวจเบื้องต้นกับผู้ต้องขังที่ศาลอาญา พบว่าส่วนใหญ่ที่ไม่ขอปล่อยชั่วคราวเพราะไม่มีทรัพย์สินพอมาวางเป็นหลักประกัน และเพียงแค่การถูกตั้งข้อหา ก็ทำให้ไม่มีเงินประกันตัวยอมมิใช่เหตุให้

ระวางไปก่อนว่าคนร้อยละ ๖๐ นี้ หากปล่อยไปจะหลบหนีหรือก่อเหตุร้ายหลังปล่อยแน่)

(๒) การปล่อยชั่วคราวแต่เดิมมาเป็นไปโดยไม่มีการประเมินความเสี่ยง ไม่มีการกำกับดูแลและไม่มีมาตรการส่งเสริมการติดตามจับกุมหลังมีการหลบหนีเหมือนในโครงการประเมินความเสี่ยงฯ หากแต่ขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นในหลักประกันเท่านั้น ในขณะที่ระบบใหม่จะมีมาตรการตั้งแต่ก่อนปล่อย ระหว่างปล่อย และหลังปล่อย ความกังวลใจที่อิงอยู่บนฐานคิดของระบบเก่าจึงไม่อาจนำมาเทียบเคียงกับระบบใหม่ได้

๓. การปล่อยชั่วคราวในระบบใหม่จะช่วยรัฐประหยัดต้นทุนได้มหาศาล

ต้นทุนของรัฐในการขังคนที่ไม่มีเงินประกันตัวรวมถึงต้นทุนในการบังคับหลักประกันในระบบปัจจุบันนั้นได้กล่าวถึงไปบ้างแล้วข้างต้น ดังนั้นเมื่อระบบใหม่จะปล่อยคนได้มากกว่าโดยไม่ต้องเรียกหลักประกัน รัฐก็ย่อมจะประหยัดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ไปได้จำนวนมาก โดยต้นทุนที่ต้องมีมาทดแทนคือค่าใช้จ่ายในการประเมินความเสี่ยงและการกำกับดูแลหลังปล่อยชั่วคราว แต่ไม่ว่าอย่างไรย่อมไม่มีทางสูงเท่าต้นทุนจากการขังคนไว้ในเรือนจำอย่างแน่นอน การศึกษาวิจัยในสหรัฐอเมริกาพบว่าระบบใหม่มีต้นทุนน้อยกว่าระบบที่เรียกหลักประกันถึง ๑ ใน ๑๐ สำหรับในประเทศไทยนั้น ต้นทุนของระบบใหม่อาจพอเทียบเคียงได้กับงานสืบเสาะและสอดส่องของพนักงานคุมประพฤติ ซึ่งจากข้อมูลในปี ๒๕๕๘ ของกรมคุมประพฤติแสดงค่าใช้จ่ายเพียง ๒,๖๓๙.๖๑ ต่อคนต่อปี อันเป็นจำนวนเล็กน้อยมากเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ต้องขังจำนวน ๓๘,๑๗๐ บาทต่อคนต่อปี จากข้อมูลในปีเดียวกันของกรมราชทัณฑ์

นอกจากนี้ ใครขอนำเสนอข้อสังเกตจากศาลนำร่องซึ่งทดลองในระยะแรกคือโอโทะจาคูกไม่เกิน ๕ ปี อันเป็นอัตราโทษที่กฎหมายมิได้บังคับว่าต้องทำสัญญาประกัน ผู้พิพากษาจึงสามารถปล่อยไปโดยไม่ต้องทำสัญญาประกันก็ได้โดยใช้มาตรการกำกับดูแลต่างๆแทน ทว่าก็มีบางกรณีที่ผู้พิพากษามีความเชื่อว่าหากปล่อยโดยให้ทำสัญญาประกันด้วย แม้ไม่เรียกหลักประกันควบคู่ไปกับมาตรการกำกับดูแลต่างๆ น่าจะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความเกรงกลัวมาศาลยิ่งกว่า แต่ผลที่พบในความเป็นจริงคือกระทั่งในกรณีเช่นนี้ก็ยังมีทั้งผู้ที่มาและไม่มาศาล (แม้จะตรวจสอบโดยละเอียดพบว่ามิได้หลบหนีไปไหน หากแต่ยังคงอยู่อาศัยในที่อยู่ตามภูมิลำเนาก็ตาม) และเนื่องจากบุคคลที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นผู้ยากจนอย่างยิ่ง การให้ทำสัญญาประกันไว้ย่อมเป็นการเพิ่มภาระแก่เจ้าหน้าที่ในการต้องไปสืบทรัพย์เพื่อบังคับคดี (ซึ่งเห็นได้ชัดว่าไม่มีทรัพย์ใดจะให้ยึดแน่นอน) อีกทั้งความคิดเห็นจากเจ้าหน้าที่ศาลนำร่องต่างๆเห็นด้วยในการไม่เรียกหลักประกันในแง่ที่ว่าเมื่อไม่เรียกหลักประกันหรือไม่ต้องทำสัญญาประกัน ก็จะไม่ก่อให้เกิดภาระแก่เจ้าหน้าที่ในการบังคับคดีนายประกัน และหากการปล่อยชั่วคราวเป็นไปโดยไม่ทำสัญญาประกันและไม่มีหลักประกันได้ทั่วไป ภาระงานในส่วนนี้ก็ย่อมจะยกเลิกไปได้ในที่สุดและสามารถนำอัตรากำลังไปเสริมให้การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเข้มแข็งขึ้นได้

(๔) มาตรการกำกับดูแลหลังปล่อยชั่วคราวต่างๆ ซึ่งต้องใช้ให้สอดคล้องกับระดับความเสี่ยงนั้น มีขึ้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการป้องกันการหลบหนีหรือกระทำผิดซ้ำสูงสุด โดยก่อภาระแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยน้อยที่สุด

เมื่อศาลประเมินความเสี่ยงและสั่งให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีการกำกับดูแลตามระดับความเสี่ยงแล้ว ย่อมเป็นการปล่อยชั่วคราวที่สอดคล้องกับหลักการสากลที่ว่า การปล่อยชั่วคราวไม่พึงกำหนดเงื่อนไขให้เกินสมควรแก่เหตุ หากจำต้องกำหนดเงื่อนไขก็ต้องก่อภาระแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในกรณีที่มีมาตรการซึ่งสามารถสอดส่องดูแลมิให้หลบหนีหรือกระทำผิดซ้ำโดยไม่เป็นภาระแก่ผู้ต้องหา

หรือจำเลยจนเกินควรแล้ว พึงใช้มาตรการนั้น

ดังนั้นเมื่อมีการกำหนดมาตรการกำกับดูแลที่เหมาะสมแล้ว หากยังมีการเรียกให้วางหลักประกันด้วย ไม่ว่าจะหลักประกันนั้นจะลดลงหรือไม่ก็ตาม ย่อมจะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องผ่านขั้นตอนที่มากขึ้นคือประเมินความเสี่ยง และอาจต้องทำตามมาตรการต่างๆที่ศาลสั่งเช่น ติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ซึ่งแต่เดิมไม่มีให้ติด และสุดท้ายก็ยังคงต้องหาทรัพย์สินมาวางเป็นหลักประกันอยู่ดี จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นการกำหนดภาระจนเกินควร มีพิกัดค้ำประกันว่าการให้วางหลักประกันอาจเป็นเหตุที่ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่อาจได้รับการปล่อยชั่วคราวเนื่องจากไม่มีเงินหรือทรัพย์สินเพียงพออีกด้วย

ในประเด็นนี้มีข้อสังเกตหนึ่งเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของคลินิกจิตสังคมที่ศาลอาญาธนบุรี ซึ่งตามสถิติ ๓ ปีย้อนหลังพบว่าไม่มีผู้ถูกปล่อยชั่วคราวที่เข้าโครงการนี้หลบหนีแม้สักรายเดียว แม้ยังไม่มีกรณำจำแนกโดยละเอียดว่าสาเหตุที่ไม่หลบหนีเป็นเพราะหลักประกันหรือเพราะประสิทธิภาพของโครงการนี้กันแน่ แต่เมื่อพิจารณาหลังไปที่การดำเนินงานและความสำเร็จของคลินิกจิตสังคมที่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลยรวมถึงบุคคลใกล้ชิดได้ ทำให้มีเหตุผลน่าเชื่อว่าสาเหตุที่ทำให้คนไม่หลบหนีน่าจะเป็นเพราะประสิทธิภาพของโครงการนี้มากกว่าการเรียกหลักประกัน (ซึ่งโดยมากหลักประกันที่เรียกก็มีวงเงินไม่สูงนัก เพราะผู้ที่เข้าข่ายเข้ารับการรักษาในคลินิกจิตสังคมมักเป็นผู้กระทำผิดเล็กน้อยที่วงเงินประกันตามบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางไม่สูงมากอยู่แล้ว จึงไม่น่าจะเป็นวงเงินที่ช่วยป้องปรามการหลบหนีได้เท่าใดนัก)

ในส่วนของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์นั้น จากการที่ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรมไปดูงานที่ต่างประเทศและจากการศึกษางานวิจัยหลายฉบับเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์ดังกล่าว ได้ข้อสรุปเป็นเอกฉันท์ว่าเมื่อใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แล้วไม่พึงเรียกหลักประกันอีก เพราะทั้งสองมาตรการมีวัตถุประสงค์เดียวกันเมื่อใช้พร้อมกันจึงเป็นการซ้ำซ้อน และโดยเฉพาะหากอุปกรณ์เป็นลักษณะของกำไลข้อมือหรือข้อเท้าที่รัฐต้องจัดหาอุปกรณ์ให้ ไม่พียงนำมาใช้พรั้งเพื่อกับคดีใดก็ได้ เพราะจะทำให้สูญเสียทรัพยากรไปโดยใช่เหตุเนื่องจากอุปกรณ์ดังกล่าวมีต้นทุนสูงในการจัดซื้อ บำรุงรักษาและบริหารจัดการ ควรนำมาใช้กับคดีที่มีความเสี่ยงสูงมากหรือมีความเป็นไปได้สูงมากที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปกระทำความผิดซ้ำหรือทำอันตรายต่อผู้เสียหายหรือพยานเท่านั้น และการใช้พรั้งเพื่อกับคดีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีความเสี่ยงต่ำ (คือไม่ว่าอย่างไรก็ตามศาลอยู่แล้ว โดยไม่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์หรือการดูแลที่เข้มงวดนัก) อาจนำไปสู่ความสับสนงงงในการใช้และบำรุงรักษาอุปกรณ์ในส่วนผู้ใช้จนทำให้เกิดการผิดเงื่อนไขทางเทคนิคมากมาย (คือการไม่ตั้งใจผิดเงื่อนไขแต่เกิดเหตุเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์) เพื่อป้องกันปัญหาจากสิ่งเหล่านี้ในต่างประเทศจึงมีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์น้อยครั้งมาก เช่นในกรุงวอชิงตัน ดีซี เมืองหลวงของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นเมืองใหญ่มีการใช้อุปกรณ์ดังกล่าวเพียง ๑๕ เครื่องต่อปีเท่านั้น

โดยสรุปแล้ว การปล่อยชั่วคราวโดยใช้ระบบประเมินความเสี่ยงและกำกับดูแลแทนที่การเรียกหลักประกันนั้นมีความเป็นไปได้สูงที่จะเอื้อให้ศาลอำนวยความสะดวกอย่างเป็นธรรมชาติขึ้น เสมอภาคขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น แม้ระบบใหม่นี้จะได้แรงบันดาลใจจากประเทศสหรัฐอเมริกาและมักมีคำกล่าวที่ว่าสหรัฐอเมริกากับประเทศไทยแตกต่างกัน คนของประเทศตะวันตกมีคุณภาพมากกว่าคนไทย แต่เมื่อตรวจสอบลักษณะของประชากรที่ถูกจับเป็นส่วนใหญ่อันของสหรัฐอเมริกาแล้วพบว่าเป็นชนชั้นล่างของ

สังคม เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาน้อยและมีโอกาสในชีวิตน้อย เป็นบุคคลยากจน ซึ่งไม่ต่างจากประชากรผู้ถูกจับส่วนใหญ่ในประเทศไทย ในแง่ของคุณภาพคนจึงไม่น่าจะแตกต่างกันนัก

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่แตกต่างกันอย่างแน่นอนคือในสหรัฐอเมริกา มีตำรวจที่มีประสิทธิภาพมาก และในทันทีที่พบว่ามีการหลบหนี ตำรวจจะสามารถจับกุมผู้หลบหนีได้อย่างรวดเร็ว ประกอบกับในต่างประเทศ การหลบหนีในระหว่างปล่อยชั่วคราวเป็นความผิดเพิ่มเติมทั้งยังเป็นการละเมิดอำนาจศาล การถูกจับมาได้ อย่างรวดเร็วหลังหลบหนีและยังต้องโทษเพิ่มเติมทำให้เกิดทัศนคติโดยทั่วไปว่าไม่ควรหนี เพราะหนีอย่างไรก็หนีไม่พ้น จึงเห็นได้ว่าสิ่งที่แตกต่างไปมิใช่คุณภาพคน หากแต่เป็นประสิทธิภาพในการติดตามจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจเป็นสำคัญ

ในประเด็นดังกล่าวนี้มีความพยายามของสำนักงานศาลยุติธรรมในการแก้ไขอยู่ในขณะนี้ด้วยกลไกการให้เงินสินบนและเงินรางวัลตามร่างพระราชบัญญัติมาตรการกำกับและติดตามจับกุมผู้หลบหนี พ.ศ. และสำนักงานศาลยุติธรรมก็มีความพยายามผลักดันให้มีการตั้งหน่วยงานบังคับตามคำสั่งหรือคำพิพากษาในคดีอาญาในทำนอง Court Marshal อย่างในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อให้การติดตามจับกุมผู้หลบหนีตามหมายจับและบังคับตามคำสั่งกับคำพิพากษาของศาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่า เมื่อมีการแก้ปัญหาทั้งในเรื่องการหาข้อมูลและประเมินความเสี่ยงก่อนปล่อยการกำกับดูแลขณะปล่อย และการติดตามจับกุมหลังปล่อยแล้ว การปล่อยชั่วคราวโดยเรียกหลักประกันจึงไม่พึงกระทำอีกต่อไป และแม้ว่าการแก้ปัญหาที่ยืดเยื้อยาวนานมาหลายสิบปีแล้วจะยากเย็นเพียงใด แต่ทุกความพยายามที่ทำให้โลกดีขึ้นล้วนแล้วแต่ผ่านอุปสรรคและข้อคัดค้านอันหนักหน่วงมาแล้วทั้งสิ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์และความมุ่งมั่นของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ โดยเฉพาะผู้พิพากษาซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามีบทบาทสำคัญที่สุดในกระบวนการนี้

นอกจากนี้ ความตระหนักรู้ของประชาชนเองก็จะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนระบบใหม่ เพราะหากประชาชนมีความเข้าใจว่าตนมีโอกาสได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องวางหลักประกันแล้ว ก็ย่อมจะมีความเข้าใจด้วยว่าตนมีสิทธิยื่นแสดงหลักฐานหรือขอให้ศาลไต่สวนเหตุบังชี้ระดับความเสี่ยงของตนที่น่าจะทำให้ศาลมั่นใจว่าสามารถปล่อยได้ภายใต้มาตรการกำกับดูแลที่มีอยู่ ทั้งยังอาจยื่นขอให้ศาลไต่สวนว่าตนไม่มีเงินหรือทรัพย์สินเพียงพอในการวางหลักประกันตามวงเงินที่ศาลเรียกได้อีก ซึ่งหากศาลไต่สวนได้ตามนั้นก็ย่อมเท่ากับศาลเรียกหลักประกันเกินสมควร เพราะการเรียกหลักประกันในวงเงินที่สูงเกินกว่าฐานะของผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมจะส่งผลให้เขาต้องถูกขังโดยไม่จำเป็น เนื่องจากที่ขังไว้หาใช่เพราะเขามีความเสี่ยงจะหลบหนีหรือก่ออันตรายต่อสังคมไม่ หากแต่เป็นเพราะไม่มีเงินหรือทรัพย์สินเพียงพอเท่านั้น อันขัดกับหลักนิติธรรมที่มุ่งเน้นการอำนวยความยุติธรรมโดยเท่าเทียมกันอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสำนักงานศาลยุติธรรมด้วยเช่นกันในการเร่งสร้างความตื่นรู้ของประชาชนทั่วไปผู้ต้องประสอรรถคดีเพื่อให้เป็นอีกหนึ่งกำลังสำคัญในการช่วยปรับปรุงระบบปล่อยชั่วคราวของไทยให้หลุดหน้าไปตามกระแสโลกซึ่งเดินไปตามหนทางที่ถูกต้องแล้วอย่างยั่งยืนในที่สุด./